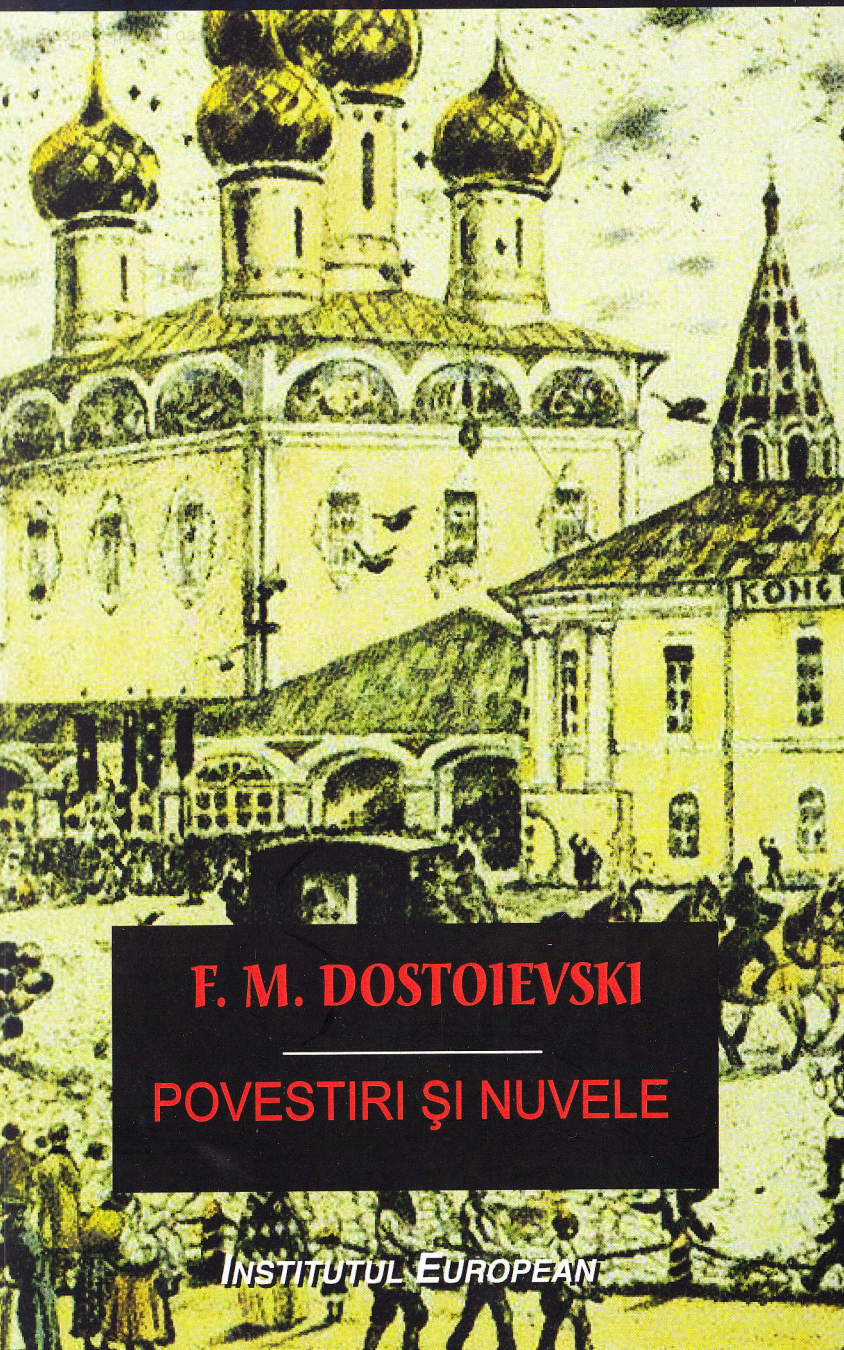

OPERA MAGNA

F. M. DOSTOIEVSKI

POVESTIRI ȘI NUVELE

INSTITUTUL EUROPEAN

F.M. DOSTOIEVSKI

CUPRINS

Index cronologic / 9

Prefață: „Când este un mister” / 39

TRIMINIA PROMERCIU / 45

POVESTIRI ȘI NUVELE

CRONICA SLAV / 49

POZ / 51

LA AL / 201

UN POM DE CRĂCIUN ȘI O NUNTĂ / 235

MICTUL EROU / 267

WAR / 317

INSTITUTUL EUROPEAN
2016

Fiodor Mihailovici Dostoevski
(1821-1881)

CUPRINS

Tabel cronologic / 9

Prefață. „Omul este un mister” / 39

DOMNUL PROHARCIN / 85

O INIMĂ SLABĂ / 125

POLZUNKOV / 181

SOTIA ALTUIA ȘI UN SOȚ SUB PAT / 201

UN POM DE CRĂCIUN ȘI O NUNTĂ / 255

MICUL EROU / 267

Note / 317

DOMNUL PROHARCIN

(Nuvelă)

În locuința Ustiniei Feodorovna, în cel mai modest și întunecos colț, s-a aciuat Semion Ivanovici Proharcin, un om deja în vîrstă, cu scaun la cap și nebăutor. Pentru că domnul Proharcin, care avea un cin mic, primea un salariu exact pe măsura serviciilor sale, Ustinia Feodorovna, chiar să fi vrut, nu putea primi de la el mai mult de cinci ruble pe lună pentru locuință. Unii spuneau că aici își avea și ea propriile calcule; dar, oricum ar fi stat lucrurile, parcă în ciuda tuturor răuvoitorilor, domnul Proharcin a devenit chiar favoritul ei, înțelegînd această calitate în cel mai nobil și mai cinstit sens al cuvîntului. Trebuie spus că Ustinia Feodorovna, o doamnă foarte respectabilă și corpulentă, cu preferințe deosebite pentru cafea și pentru mîncarea de fruct, care ținea posturile cu mare greutate, avea cîțiva chiriași care plăteau chiar dublu față de Semion Ivanovici, dar aceștia, nefiind liniștiți, ba dimpotrivă, fiind „niște zeflemiști răutăcioși” la adresa trebuințelor ei de femeie și a fragilității acesteia, au pierdut mult în ochii ei, așa că, de n-ar fi plătit atîția bani pentru camerele lor, nu numai că nu i-ar fi acceptat să stea la ea, dar nici măcar n-ar fi vrut să-i vadă prin locuința ei. Semion Ivanovici a devenit favoritul după

ce a fost dus la cimitirul Volkovo un pensionar împătimit după băuturi tari sau, mai bine zis, un marginalizat. Cel atât de împătimit și de marginalizat, deși umbla cu un ochi lovit, pentru vitejia lui, cum pretindea el, și se mișca într-un picior, rupt tot din cauza curajului său, știa totuși să obțină și să se folosească de întreaga bunăvoință de care era capabilă Ustinia Fiodorovna și, probabil, ar fi trăit mult și bine ca cel mai credincios acolit și parazit al ei, dacă nu l-ar fi dat gata băutura în modul cel mai nefericit și deplorabil. Toate acestea se întâmplau încă pe atunci când stăteau în cartierul Peski, pe când Ustinia Fiodorovna ținea doar trei chiriași, dintre care, atunci când s-a mutat în noua locuință, unde a-nceput să trăiască pe picior mai mare și a luat încă vreo zece locatari, l-a păstrat numai pe domnul Proharcin.

Nu știu, domnul Proharcin însuși avea niște defecte sau vecinii lui le aveau și ei fiecare pe ale lui, dar, de la bun început, lucrurile n-au stat bine între ei. Să observăm că absolut toți chiriașii Ustiniei Feodorovna trăiau ca niște frați; unii dintre ei lucrau în același loc; toți, pe rând, la fiecare dată de întîi, își puneau salariile la bătaie la un preferans, la stos sau la alt joc de cărți; le plăcea, când aveau chef, să petreacă toți laolaltă, cum spuneau ei, clipele spumoase ale vieții; uneori, aveau plăcerea să stea de vorbă despre chestiuni înalte și, deși în aceste situații lucrurile nu se terminau fără ceartă, și pentru că, în cercul lor, eliminaseră cu totul prejudecățile, în aceste cazuri, înțelegerea dintre ei nu suferea nici un pic. Dintre locatari se distingeau în mod deosebit: Mark Ivanovici, un om deștept și citit; apoi, locatarul Oplevaniev; după acesta – Prepolovenko, un om bun și la locul lui; mai era unul Zinovi Prokofievici

care-și propusese să pătrundă neapărat în societatea înaltă; în sfârșit, mai era acolo și copistul Okeanov care, la un moment dat, aproape că-i răpise lui Semion Ivanovici cununa de favorit; mai erau acolo încă un copist, Sudbin, raznocinețul Kantarev și alții. Dar niciunuia dintre acești oameni Semion Ivanovici nu părea să-i fie apropiat. Desigur, nimeni nu-i voia răul, cu atât mai mult cu cât, încă de la început, au hotărât cu toții să fie corecți cu el, considerînd, cum spunea Mark Ivanovici, că Proharcin e un om bun și liniștit, deși deloc sociabil, că e credincios și nu lingusește, că, desigur, are și el defectele lui și că, dacă va avea de suferit cîndva, asta nu va avea altă cauză decît lipsa lui de imaginație. Mai mult decît atât chiar: deși lipsit de imaginație și avînd o figură și niște maniere cu care nu putea impresiona pe nimeni în mod plăcut (lucru de care se leagă cu plăcere zeflemiştii), în ciuda tuturor așteptărilor, domnului Proharcin îi mergea bine; ba chiar Mark Ivanovici, fiind el om deștept, i-a luat apărarea de formă lui Semion Ivanovici, anunțînd destul de dibaci și în expresii frumoase, înflorite, că Proharcin e un om în vîrstă și solid care a lăsat demult în urma lui anii elegiilor. Și uite așa se face că, dacă Semion Ivanovici nu știa să se împace cu oamenii, asta se-ntîmpla numai din vina lui.

Primul lucru care-ți atrăgea atenția la Semion Ivanovici era, fără-ndoială, zgîrcenia lui, faptul că era un mare cărpănos. Acest lucru a fost observat și luat în calcul din cauză că Semion Ivanovici nu împrumuta ceainicul său nimănu, pentru nimic în lume, nici măcar pentru un timp foarte scurt; și era cu atât mai nedrept făcînd asta, cu cât el însuși aproape că nu bea ceai, bînd doar cînd era absolut necesar o infuzie destul de plăcută din flori de cîmp și de ierburi tămăduitoare din care

avea o rezervă considerabilă. Dar el și mânca altfel decît mâncau de obicei ceilalți chiriași. De pildă, nu-și permitea niciodată să servească prînzul întreg pe care Ustinia Feodorovna îl oferea zilnic chiriașilor ei. Prînzul costa o jumătate de rublă; Semion Ivanovici cheltuia pentru prînz doar douăzeci și cinci de copeici de aramă, nimic mai mult, și de aceea lua sau doar o porție de borș cu piroști, sau numai o porție de friptură de vită; cel mai adesea, nu mânca nici borș, nici friptură, ci doar o felie de pîine cu ceapă, cu brînză de vaci, cu castraveți murați sau cu alte ingrediente, ceea ce era cu mult mai ieftin, și revenea la jumătatea lui de prînz doar atunci cînd își pierdea puterile complet.

Aici biograful recunoaște că nu s-ar fi încumetat nicicînd să vorbească despre asemenea detalii de nimic, vulgare și chiar enervante, ba chiar, jignitoare pentru orice amator de limbaj nobil, dacă în toate aceste detalii nu s-ar fi aflat o caracteristică, o trăsătură dominantă a genului acestei povestiri; căci domnul Proharcin nu era deloc chiar atît de strîmtorat, cum ne încredința el uneori, ca să nu se poată bucura constant de o hrană îndestulătoare; în schimb, din zgîrcenie și dintr-o precauție inutilă, fără să se sinchisească de rușine și de vorbele oamenilor, proceda chiar pe dos, doar pentru a-și satisface niște capricii stranii, lucru ce se va vedea mai clar ulterior. Deocamdată, ne vom feri să-l plictisim pe cititor cu relatarea tuturor capriciilor lui Semion Ivanovici, așa că vom renunța la descrierea vestimentației lui, ciudată și comică pentru cititor, și, de n-ar fi mărturia Ustiniei Feodorovna, cu greu am pomeni și de faptul că Semion Ivanovici, în toată viața lui, nicicum n-a putut fi convins să-și dea lenjeria la spălat, sau că, atunci cînd s-a decis să facă asta, a făcut-o atît de rar că,

în intervalul respectiv de timp, puteai uita cu totul că Semion Ivanovici are lenjerie de corp. În mărturiile gazdei se preciza că „Semion Ivanovici, dragul de el, fie-i țărîna ușoară, a mucezit într-un colț din casa ei douăzeci de ani, lipsit de rușine, pentru că nu doar, constant și cu încăpăținare, în viața lui pămîntească n-a avut șosete, batiste și alte asemenea obiecte, dar și pentru că ea, Ustinia Feodorovna, a văzut cu ochii ei, dat fiind că paravanul era numai găuri, că dragul de el nu avea nici măcar cu ce-și acoperi corpul cel alb”. Asemenea zvonuri s-au pornit după moartea lui Semion Ivanovici. Dar, în timpul vieții lui (și aici era unul din principalele puncte de dispută între chiriași), acesta, în ciuda celor mai plăcute relații de colegialitate, nu putea suferi deloc ca cineva, fără să-ntrebe, să-și vîre nasul în colțul său, fie și profitînd de vechimea paravanului. Omul nu era deloc vorbăreț, tăcea și nu se angaja în conversații inutile. Nu-i plăceau sfătuitoarii de nici un fel, nu-i agreea nici pe ariviști și totdeauna îi pune la punct pe loc pe zeflemiști sau pe consilierii ajunși; îi făcea de rușine, și cu asta basta: „Tu, băiețică, ești un fluieră-vînt, iar nu consilier, uite-așa; domnule, cunoaște-ți lungul nasului și, mai bine, ia de socotește, băiețică, cîtă ață s-a consumat pentru obielele tale, așa să știi!”

Semion Ivanovici era un om simplu și le spunea tuturor *tu*. De asemenea, nu putea el suferi cînd cineva care-i cunoștea năravul începea, așa ca să se distreze, să insiste și să-l întrebe ce are el în cufăr... Semion Ivanovici avea un cufăr. Acest cufăr stătea sub patul lui și era păzit ca lumina ochilor; și, deși toți știau că, în afara unor cîrpe vechi, a două trei perechi de cizme răspurtate și a tot felul de zdrențe și de fleacuri, acolo nu mai era nimic, domnul Proharcin își prețuia

această avere foarte mult, ba chiar, odată, au auzit cum, nemulțumit de lacătul lui vechi dar destul de solid, a spus că-și face rost de altul, de un lacăt special, de producție nemțească cu tot felul de farafastîcuri și cu un arc secret. Când, odată, furat de ușurătatea tinereții sale, Zinovi Prokofievici a exprimat gîndul foarte necuviincios și grosier că Semion Ivanovici, cu siguranță, ascunde și adună în cufărul său ca să aibă ce lăsa urmașilor, toți cei care erau de față au încremenit în fața consecințelor neașteptate ale ieșirii lui Zinovi Prokofievici. Mai întîi, domnul Proharcin n-a putut găsi pe loc expresii cuvinicioase ca să răspundă unui asemenea gînd grosolan și direct. Mult timp, de pe buzele lui au ieșit cuvinte fără nici un sens din care, în sfîrșit, s-a-nțelea cu greu că Semion Ivanovici îi imputa acestuia o veche zgîrcenie; apoi, au deslușit că Semion Ivanovici prezice că Zinovi Prokofici nu va intra în lumea bună pentru nimic în lume, că croitorul, căruia îi este dator pentru o haină, îl va bate, neapărat îl va bate pentru că nu-l plătește de atîta timp, adăugînd, în sfîrșit, „tu, băiețică, – zice Semion Ivanovici, – vrei să devii junker husar, dar n-ai să fii, ai să-ți pui pofta-n cui, căci, băiețică, imediat ce vor afla toate astea, șefii tăi te vor lua și te vor face copist; uite, chipurile, cum ai să devii tu cunoscut, băiețică!” Apoi, Semion Ivanovici s-a liniștit, dar, după ce a stat culcat cam cinci ore, spre marea uimire a tuturor, părea că a mai meditat la cele petrecute și apoi, din nou, la-nceput vorbind cu sine, apoi adresîndu-i-se lui Zinovi Prokofievici, a-nceput să-l certe și să-l facă de două parale. Dar nici cu asta lucrurile nu s-au terminat și, spre seară, cînd Mark Ivanovici și Prepolovenko au pus de un ceai, invitîndu-l și pe colegul copist Okeanov, Semion Ivanovici s-a dat jos din pat, s-a așezat lîngă ei sfidător, dîndu-și obolul de douăzeci

sau cincisprezece copeici și, cu chip că deodată i s-a făcut poftă de ceai, a-nceput să între-n subiect și, luînd-o foarte de departe, s-a pornit să explice că un om sărac e doar un om sărac și nimic mai mult, că omul sărac nici n-are de unde pune bani deoparte. Cu acest prilej, domnul Proharcin a recunoscut chiar, dar numai pentru că veni vorba, că el e un om sărac și că acum trei zile s-a hotărît să-mprumute o rublă de la acela, un om curajos, dar că acum nu va mai împrumuta pentru ca, vezi Doamne, să nu se laude băiețică cu asta și să nu spună despre el că are o leafă din care nici hrana nu și-o poate asigura; că, în sfîrșit, el, un om sărac, așa cum îl vedeți voi, în fiecare lună, îi trimite cumnatei sale din Tver cîte cinci ruble și că, de nu i-ar trimite el cumnatei sale din Tver cîte cinci ruble pe lună, aceasta ar muri: că, de s-ar fi prăpădit cumnata asta parazit, atunci și Semion Ivanovici și-ar fi făcut demult haine noi... Uite-așa a tot vorbit mult timp și foarte straniu Semion Ivanovici despre omul sărac, despre ruble și despre cumnată, repetînd unul și același lucru ca să-i convingă și mai tare pe ascultători, către sfîrșit, încurcîndu-se și pierzînd firul vorbelor; și-abia după trei zile, cînd nimeni nu se mai gîdea să se ia de el și toți îl uitaseră, acesta, pentru a încheia, adăugă ceva în genul că, atunci cînd Zinovi Prokofievici va intra în corpul de husari, va merge la război și i se va tăia un picior obraznicului și că în loc de picior acesta va avea o bucată de lemn; că la-ntoarcerea din război Zinovi Prokofievici va spune: „Dă-mi, bunule Semion Ivanovici, o bucată de pîine!”, iar Semion Ivanovici nu-i va da o bucată de pîine și nici nu se va uita la omul obraznic care este Zinovi Prokofievici, așa să se știe; ia mai duceți-vă și voi undeva împreună cu el.